

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Vartiointitoiminta- Turvallisuusalan oppikirjaprojekti

Korhonen, Marko

2016 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Vartiointitoiminta- Turvallisuusalan oppikirjaprojekti

Marko Korhonen
Turvallisuusalan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Syyskuu, 2016

Marko Korhonen

Vartiointitoiminta - Turvallisuusalan oppikirjaprojekti

Vuosi	2016	Sivumäärä	27
-------	------	-----------	----

Yksityisellä turvallisuusalalla tarkoitetaan toimijoita, jotka tarjoavat turvallisuuspalveluita yrityksille, organisaatioille ja yksityisille henkilöille rahallista korvausta vastaan. Kyseiset toimijat ovat vartioimisliikkeitä, sekä järjestyksenvalvontapalveluita ja turvasuojauspalveluita tarjoavia yrityksiä. Näillä tahoilla on yhä merkittävämpi rooli yhteiskunnan turvallisuuden ylläpitämisessä ja niiden toiminta synnyttää myös paljon keskustelua, sekä pohdintaa niin kansalaisten, viranomaisten, kuin päättäjienkin keskuudessa.

Yksityinen turvallisuusala on ollut muutosten kourissa koko 2000- luvun ajan. Ensimmäiset merkittävät muutokset yksityisellä turvallisuussektorilla tapahtuivat vuosituuhannen vaihteessa ja hieman sen jälkeen, kun järjestyksenvalvontaa ja vartioimisliiketoimintaa koskevat ensimmäiset lakimuutokset tulivat voimaan. Kyseisten ammattialojen sääntely oli ennen lakiuudistuksia hyvin vähäistä ja hajanaista. Esimerkiksi vartioimisliikkeitä koskeva lainsäädäntö oli jo ehtinyt vanhentua ja se kaipasi ajantasaistamista, koska vartioimisliikkeistä oli tullut entistä näkyvämpiä toimijoita yhteiskunnassa.

Laki yksityisistä turvallisuuspalveluista (2002/282) tuli voimaan vuonna 2002 ja se korvasi vuonna 1983 voimaan tulleen vartioimisliikelain (1983/237). Tämä laki sisälsi erittäin suuria muutoksia ja tarkennuksia kyseisiin toimintoihin ja se johti myös alan koulutusvaatimusten muutokseen.

Yksityisen turvallisuusalan koulutuksia muokattiin 2000- luvun alkuvuosina. Järjestyksenvalvojan koulutusten sisällöt ja ajalliset vähimmäiskestot määriteltiin ja vahvistettiin Sisäasiainministeriön toimesta. Vartijan ammattitutkinnon näyttötutkintojen perusteet julkistettiin Opetushallituksen taholta vuonna 2006 ja niissä määriteltiin tarvittavat ammattitaitovaatimukset, sekä kriteerit tutkinnon järjestämiseen, arviointiin ja suorittamiseen. Turvallisuusvalvojan erikoisammattitutkinto sai tutkinnon perusteet vuonna 2003 niin ikään Opetushallituksen toimesta. Turvallisuusalan perustutkinto sai tutkinnon perusteet vuonna 2010 ja sitä ruvettiin järjestämään tutkinnon järjestämissopimuksen saaneissa ammatti- ja aikuisoppilaitoksissa. Kaikkien edellä mainittujen tutkintojen järjestäjiksi määriteltiin ammatillista perus- ja aikuiskoulutusta järjestävät oppilaitokset, jotka olivat saaneet Opetushallitukselta kunkin kyseessä olevan tutkinnon järjestämisluvan.

Turvallisuusalan ammattikorkeakouluopintoja järjestää Laurea- Ammattikorkeakoulu Espoon Leppävaarassa. Laurean opiskelijat valmistuvat turvallisuusalan tradenomiksi. Tutkinto antaa pätevyuden muun muassa turvallisuusalan kouluttajan, turvallisuusasiantuntijan ja palotarkastajan tehtäviin.

Merkittävä ongelma turvallisuusalan opetuksessa on edelleen hyvän ja monipuolisen opetusmateriaalin puute. Lähes kaikkiin turvallisuusalan tutkintoihin on tarjolla hyvin vähän valmista opetusmateriaalia. Tämän vuoksi sain jo vuosia sitten idean turvallisuusalan oppikirjan kirjoittamisesta. Idea konkretisoitui lopulta omien turvallisuusalan tradenomin opintojeni kautta, kun minulle tarjoutui mahdollisuus kirjoittaa oppikirja opinnäytetyönäni.

Asiasanat: vartijan ammattitutkinto, turvallisuusvalvojan erikoisammattitutkinto, turvallisuusalan perustutkinto, oppikirja, yksityinen turvallisuusala.

Marko Korhonen

Security operations - a Security management textbook project

Year	2016	Pages	27
------	------	-------	----

The private security sector refers to those actors which provide security services to businesses, organizations and private persons. These actors are security companies, who provide security steward services, as well as companies, that provide security protection services. These actors have an increasingly important role in the safety of society and their operation also generates a lot of debate and reflection citizens, public authorities and decision makers also.

The private security sector has been changing throughout the 2000s. The first significant changes in the private security sector took place at the turn of the millennium and a little after when the legislation concerning the big changes came into effect. Legislative acts in these professional areas were very limited and fragmented before the law reforms. For example, legislation on the security company had already become outdated and it was in need of updating, since security company had become more visible actors in society.

The law on Private Security Services (2002/282) entered into force in 2002 and it replaced the old law, which came into force in 1983 (1983/237). It contained very big changes and refinements to these activities and also led to a change in educational requirements of the industry.

Private security training was modified in 2000s. Security steward training content was confirmed by the Ministry of the Interior. The basic requirements of security guard education were published in 2006 by the Finnish National Board of Education, which defined the criteria for organizing, evaluating and completing the degree, as well as the necessary skills requirements. Security officer education was also defined in 2003, by the Finnish National Board of Education. Vocational upper secondary qualification in safety and security was defined in 2010 and vocational institutes began to offer education, if they had received permission from the Finnish National Board of Education.

Laurea University of Applied Sciences offers security management sector education in Leppävaara, Espoo. Laurea's student graduates become Security Bachelors of Business Administration in security management, which qualifies to graduates to work, inter alia, as security trainers and safety experts of fire inspector positions.

A major problem with security education is the lack of good and varied teaching materials. As a result, a few years ago an idea of writing a textbook on security arose. The idea finally materialized through my own Bachelor of security managements studies, when I was offered the opportunity to write a textbook as a thesis.

Keywords: Security guard education, Security officer education, Vocational upper secondary qualification in Safety and Security, textbook, private security sector.

SISÄLLYS:

1	Johdanto	6
2	Opinnäytetyön lähtökohdat	7
	2.1 Opinnäytetyön tyyppi ja toteutustapa	9
	2.2 Yksityisen turvallisuusalan kehitys Suomessa	9
	2.3 Yksityisen turvallisuusalan koulutukset	11
	2.4 Työn tavoitteet	13
3	Opinnäytetyön lähdemateriaalit	13
	3.1 Väliaikaisen vartijan koulutus- vartijan työn perusteet	14
	3.2 Vartijan koulutus- vartijan peruskurssi	15
	3.4 Vartijan korttikoulutukset- vartijan työn perusteet ja vartijan peruskurssi ..	15
	3.5 Yksityisen turvallisuusalan sääntely	15
	3.6 Palvelu yksityisellä turvallisuusosalalla	16
	3.7 Ammattina turvallisuus	16
	3.8 Vartijan perustietoa	16
4	Opinnäytetyön eteneminen ja työn eri vaiheet	17
	4.1 Edita Publishing Oy	17
	4.2 Oppikirjan sisältö ja rakenne	18
	4.3 Kirjoittamisen strategia	19
	4.4 Kirjan kuvitus	20
	4.5 Kirjoittamisen ongelmat	20
	4.6 Kirjan valmistuminen	21
5	Työn analysointi	21
	5.1 Lähdemateriaalin analysointi	22
6	Johtopäätökset	25
7	Lähteet	27-28

1 Johdanto

Yksityistä turvallisuusalaa koskeva lainsäädäntö on ollut muutoksen kourissa useasti koko 2000- luvun ajan. Alasta on tullut samalla entistä näkyvämpi yhteiskunnan osa alan toimijoiden suorittaessa työtehtäviään niin yleisillä, kuin yksityisilläkin alueilla kaikkina vuorokauden aikoina. Yksityisen turvallisuusalan yhteiskunnalliselle nousulle ei ole varmasti olemassa yhtä ainoaa syytä, mutta esimerkiksi Timo Kerttula mainitsee väitöskirjassaan ilmiön rakentuneen vähitellen yhteiskunnan muutoksen ja siitä johtuvien seurausten summana (Kerttula 2010, 1-4). Yhteiskunta on muuttunut voimakkaasti 1990- luvulta 2010- luvulle tultaessa lukuisilla eri tavoilla ja sen on kyennyt huomaamaan varmasti kuka tahansa yhteiskunnallista keskustelua, ilmiöitä ja kirjoittelua seuraava. Liittyminen Euroopan Unioniin vuonna 1995 oli alkusysäys ja hieman samantyyllisiä virstanpylväitä on tullut vastaan viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana useita, kuten esimerkiksi Suomen liittyminen Euroopan Schengen- alueeseen ja sopimuksen lopullinen ratifiointi vuonna 2001.

Kaikki yhteiskunnalliset muutokset eivät ole tietenkään olleet positiivisia. Euroopan Unionin ajautuminen talousahdinkoon 2000- luvun puolen välin jälkeen tarkoitti suuria säästöjä ja leikkauksia myös viranomaissektorilla ja esimerkiksi poliisin määrärahat ovat olleet jatkuvien leikkausten kohteena koko 2000- luvun ajan. Tämän seurauksena poliisien, poliisipartioiden, sekä poliisilaitosten määrää on supistettu huomattavasti ja haja- asutusalueet ovat järjestään menettäneet poliisiasemansa kokonaan lupapalveluita lukuun ottamatta. Itärajan tuntumassa poliisin tehtäviin joutuu muiden tehtävien ohella yhä useammin myös rajavartiolaitos. Schengen- sopimusten voimaantulon ja ratifiointin jälkeen alkoi ilmaantua uusia yhteiskunnallisia ilmiöitä myös rikollisuudessa, kun ulkomaiset ammattirikolliset ja rikollisjärjestöt rupesivat rantautumaan Suomeen. Muista uusista rikollisuuden muodoista voidaan mainita myös verkossa tapahtuva rikollisuus. Esimerkiksi huumausainekauppa on siirtynyt osittain yleisiltä- ja yksityisiltä paikoilta internetiin (poliisi 2015).

Näiden muutosten keskellä ruvettiin käymään entistä voimakkaampaa yhteiskunnallista keskustelua viranomaisten resurssien vähyydestä, turvallisuuden tunteen ja yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden rapautumisesta, sekä yksityisen turvallisuusalan toimijoiden toimivaltuuksista. Keskustelussa on esiintynyt yhtäältä joidenkin viranomaistehtävien siirtäminen yksityiselle sektorille, toisaalta asiaan liittyvät perustuslailliset ongelmat. Keskustelua on käyty muun muassa siitä, onko yleisten alueiden turvallisuusvalvonta ylipäänsä mahdollista yksityistää, missä määrin sitä voidaan siirtää yksityiselle turvallisuussektorille ja kuinka yksilöiden perusoikeudet voidaan perustuslaillisesti turvata tämän prosessin yhteydessä (Kerttula 2010, 450). Oltiinpa asiasta mitä mieltä tahansa, on ilmiselvää, että yksityisestä turvallisuusalasta ja alan toimijoista on kehittynyt vähitellen vakavasti otettava tekijä yhteiskunnan turvallisuuden saralla. Alan toimijoilta vaaditaan nykyisellään entistä monipuolisempia taitoja, mikä on

täytynyt huomioida esimerkiksi yksityisen turvallisuusalan koulutusten ammattitaitovaatimuksissa entistä paremmin.

Yksityisiä turvallisuuspalveluita koskeva lainsäädäntö uudistuu täysin vuoden 2017 alussa, jolloin laki yksityisistä turvallisuuspalveluista (2002/282) ja laki järjestyksenvalvojista (1999/533) yhdistetään. Uusi laki yksityisistä turvallisuuspalveluista (2015/1085) tulee voimaan 1.1.2017 sisältäen järjestyksenvalvojoatoimintaa, vartioimisliiketoimintaa, sekä turvasuojaustoimintaa koskevat säädökset. Osa turvasuojaus- ja järjestyksenvalvojoatoimintaa muuttuu vartioimisliiketoiminnan lailla luvanvaraiseksi elinkeinotoiminnaksi. Turvallisuusalan elinkeinolupa tulee olemaan jatkossa yhteinen lupa kaikille laissa luvanvaraiseksi säädetyille elinkeinoille. Lakiuudistuksen tarkoituksena on yhtenäistää yksityistä turvallisuusalaa koskevaa sääntelyä, sekä alan toimijoiden toimivaltuuksia (Sisäasiainministeriö 2015).

Yksityisen turvallisuusalan ammatti-, erikoisammatti- ja perustutkintoihin ei ole ollut tähän mennessä saatavilla kovinkaan laajaa, laadukasta tai yhtenäistä opetusmateriaalia, lukuun ottamatta järjestyksenvalvojan perus- ja kertauskoulutusta. Kiinnostuin alan opetusmateriaalin kehitystyöstä aloitettuani työtehtävät turvallisuusalan opettajana vuonna 2008. Ajatus oppikirjan kirjoittamisesta konkretisoitui vuoden 2016 alussa, kun sain luvan kirjoittaa oppikirjan Laurea- ammattikorkeakoulun turvallisuusalan tradenomilinjan opinnäytetyönä. Tämä raportti kuvaa lähdemateriaalin keräämisen-, tutkimisen- ja analysoimisen-, sekä itse kirjan kirjoittamisen eri vaiheita.

2 Opinnäytetyön lähtökohdat

Olen toiminut yksityisen turvallisuussektorin työtehtävissä vuodesta 1994 alkaen. Aloitin urani ravintolan järjestysmiehen tehtävistä (myöhemmin järjestyksenvalvojan ammattinimikkeellä), joista siirryin vuonna 1999 vartijan työtehtäviin. Harjoitin molempia ammatteja päätoimisesti rinnakkain lähes kymmenen vuoden ajan aina vuoteen 2008 saakka, jolloin siirryin turvallisuusalan kouluttajan tehtäviin Pohjois- Karjalan aikuisopistoon Joensuuhun. En kuitenkaan ole lopettanut kummankaan aiemman ammattini harjoittamista kokonaan. Suoritin turvallisuusvalvojan erikoisammattitutkinnon vuosien 2007- 2008 välisenä aikana ja laitoin jo tuolloin merkille sen, ettei yksityisellä turvallisuusalalla ollut juuri minkäänlaista kirjallista opetusmateriaalia. Käytännössä ainoat vartiointialaa ja vartijan työtehtäviä koskevat oppikirjat olivat Timo Kerttulan vuonna 2002 kirjoittama ”Vartijan perustietoa” sekä Suomen Vartioliikkeitten liiton samana vuonna julkaisemat vartijan kottikoulutuksiin tarkoitetut monisteneiteet ”Vartijan työn perusteet” ja ”Vartijan peruskurssi”. Oppilaitosten tuolloiset kouluttajat, nykyiset opettajat, valmistivat opetusmateriaalit käytännössä itse esimerkiksi vartijan ammattitutkinnon ja turvallisuusvalvojan erikoisammattitutkinnon opetussuunnitelmien pohjalta. Järjestyk-

senvalvojan perus- ja kertauskoulutuksissa käytettiin sisäasiainministeriön määrittämää opetusmateriaalia ja siihen liittyviä kysymyssarjoja. Ne ovat edelleen käytössä molemmissa koulutuksissa, eikä muuta materiaalia saa käyttää korvaavana. Mainittakoon, että esimerkiksi perusmuotoista riksienhallinnan opetusta järjestetään pintapuolisesti vain turvallisuusvalvojan erikoisammattitutkinnossa ja turvallisuusalan perustutkinnossa. Riskienhallintaprosessi on oman kokemukseni mukaan tunnettava ainakin vartioimisliikkeen esimiestasolla, jopa pintatasoa paremmin. Tästä syystä otin projektiin mukaan myös riskienhallinasta kertovia tietokirjoja, kuten esimerkiksi Flinkin, Reimanin ja Hiltusen kirjoittaman ”Heikoin Lenkki- Riskienhallinnan inhimilliset tekijät”.

Ajatus vartiointialan oppikirjan kirjoittamisesta lähti liikkeelle aloitettuani turvallisuusalan kouluttajan tehtävät vuonna 2008. Vartijan ammattitutkinto ja turvallisuusvalvojan erikoisammattitutkinto olivat molemmat aloitettu Pohjois- Karjalan aikuisopistossa vuonna 2007 ja siihen liittyvää opetusmateriaalia oli erittäin vähän, käytännössä vain muutama powerpoint-diasarja, jonka silloinen turvallisuusalan kouluttajakollegani oli valmistanut. Ensimmäisen siellä työskentelemäni vuoden aikana valmistin käytännössä yksin powerpoint-, sekä muut opetusmateriaalit kaikkiin Pohjois- Karjalan aikuisopistolla järjestettäviin vartijan ammattitutkinnon osiin. Suurimman osan materiaalista jouduin valmistamaan hyvin nopealla aikataululla ja olen sittemmin täydentänyt niitä useaan otteeseen. Suurimpana ongelmana opetusmateriaalin valmistuksessa olivat lähdemateriaalin suppeus ja repaleisuus, sekä lähdemateriaalin laadulliset ongelmat.

Ajatusta oppikirjaprojektista edesauttoi myös yksityisen turvallisuusalan lainsäädännön kokonaisuudistus, jota on toteutettu kahdessa vaiheessa vuodesta 2008 alkaen. Ensimmäinen vaihe koski järjestyksenvalvojien toimialueiden laajennusta ja se tuli juridisella tasolla voimaan joulukuussa 2010. Projektin toisessa vaiheessa pyritään selkiyttämään yksityistä turvallisuusalaa koskevaa sääntelyä ja sen juridinen voimaantulo ajoittuu tammikuuhun 2017, jolloin laki järjestyksenvalvoista ja laki yksityisistä turvallisuuspalveluista yhdistetään saman lain alle. Uudistus koskee pääsääntöisesti vartioimisliiketoimintaa ja järjestyksenvalvontaa sekä järjestyksenvalvonta- alan yrityksiä, joita ei tähän saakka ole kontrolloitu tai valvottu juridisesti lainkaan. Kokonaisuudistuksella on tarkoitus mm. purkaa osittain päällekkäistä sääntelyä ja selkeyttää vartioimisliiketoiminnan, sekä järjestyksenvalvonta- alan toiminnan rajanvetoa viranomaistoimintaan nähden. Lainsäädäntö antaa yksityisen turvallisuusalan toimijoille tiettyjä toimivaltuuksia, jotka ovat sidottuja toimialueisiin ja ammattinimikkeisiin, mutta esimerkiksi tavallisen yksityishenkilön on ollut hankala tietää, millä toimivaltuuksilla turvallisuusalan ammattilaiset milloinkin toimivat (Paasonen 2008, 127).

Minun oli alun perin tarkoitus kirjoittaa teos jo 2010- luvun taitteessa, mutta päätin lykätä sen kirjoittamista lainsäädännön kokonaisuudistukseen saakka osittain juuri uudistuksen-

mutta osittain myös Laurea- ammattikorkeakouluopintojeni ja sieltä valmistumiseni vuoksi. Aloin miettiä oppikirjaprojektia loppuvuonna 2014 juuri opinnäytetyönä ja päätin yhdistää kirjan kirjoittamisen opinnäytetyöhöni saadessani siihen alustavan hyväksynnän oppilaitokselta vuoden 2015 alussa.

2.1 Opinnäytetyön tyyppi ja toteutustapa

Opinnäytetyöni tyyppinä on kehittämisprojekti. Tarkoitukseni on kehittää yksityisen turvallisuusalan opetusta luomalla mahdollisimman laaja sähköinen oppikirja, jota ei vielä aiemmin ole tehty. Opinnäytetyössäni näkyy kuitenkin myös tutkimuksellinen ote. Olen tutkinut laajasti alan kirjallisuutta, erityisesti myöhempänä mainittuja teoksia, sekä perehtynyt tarkoin uuteen 1.1.2017 voimaan tulevaan lainsäädäntöön. Lisäksi perehdyin Suomen Tietokirjailijat ry:n tietopakettiin aloitteleville oppikirjantekijöille (Suomen Tietokirjailijat 2009).

Turvallisuusalan lähdemateriaalipohjaa ei voi sanoa kovinkaan laajaksi, koska aiheesta on kirjoitettu niin vähän. Alan tärkeimpiä teoksia on alle kymmenen, mutta minulla itselläni on toki jo yli 20 vuoden kokemus alalta. Näin ollen pyrin yhdistämään teoriapohjan ja kokemukseni tuoman tietotaidon laadukkaan oppikirjan muotoon. Suurin osa kirjasta kirjoitetaan lainsäädännön pohjalta, mutta kirjaan tulee myös paljon käytännön asiaa, esimerkiksi vartiointitehtävien taktiikkaa ja yritysturvallisuutta.

Kirjallisuuslähteet käsittelevät lähinnä vartioimisliiketoimintaa, riskienhallintaa, asiakaspalvelua, sekä juridiikkaa. Esimerkkinä mainittakoon Timo Kerttulan väitöskirja ”Vartijat ja järjestyksenvalvojat julkisen vallan käyttäjinä”, jossa hän käsittelee ja tutkii yksityisen turvallisuusalan toimijoiden juridista roolia yhteiskunnallisella tasolla, sekä julkisen vallan käyttämistä vartiointi- ja järjestyksenvalvontatehtävissä. Samaa linjaa jatkaa myös Kerttulan kirjoittama ”Vartijan ja järjestyksenvalvojan oikeusasema”, joka pohtii molempien toimijoiden juridista asemaa yhteiskunnassa ja viime kädessä oikeudessa. Myös Marko Sjöroosin ja Aleksi Tapanin vuonna 2011 tekemä Laurea amk:n opinnäytetyö myymälävarkauksien torjunnasta tarjoaa hyviä tutkimustuloksia kyseisen asian suhteen. Perehdyin oppikirjaani varten erityisesti näihin kolmeen teokseen.

2.2 Yksityisen turvallisuusalan kehitys Suomessa

Yksityinen turvallisuusala on ollut historiansa suurimmassa yhteiskunnallisessa muutoksessa koko 2000- luvun ajan. Yhteiskunnan toimintojen kansallisten ja kansainvälisten muutosten, viranomaissektorin supistumisen, sen toiminnan tehostamisen, sekä kansalaisten turvallisuuden tunteen muuttuessa keskustelu yksityisen turvallisuussektorin toimivaltuuksien laajenta-

misesta ja yhteiskunnallisen roolin muutoksesta on ollut välttämätön. Yksityisillä turvallisuuspalveluilla tarkoitetaan vartioimisliiketoimintaa, järjestyksenvalvontatoimintaa, turvatarkastustoimintaa satamissa, lentoasemilla sekä tuomioistuimissa, sekä turvasuojaustoimintaa, eli erilaisten turvallisuutta lisäävien mekaanisten ja teknisten laitteiden suunnittelua ja asentamista. Oppikirjassani, kuten myös tässä raportissa, käsittelen vartioimisliiketoimintaa, sekä turvatarkastustoimintaa. Olen rajannut tarkoituksella järjestyksenvalvojatoiminnan ja turvasuojaustoiminnan pois, koska oppikirjasta olisi tullut tuolloin liian laaja kokonaisuus.

Perustuslain mukaan merkittävää julkisen vallan käyttämistä sisältävät tehtävät tulee säilyttää yksinomaan viranomaistehtävinä, eikä yksityisellä toimijalla ole lain mukaan mahdollista ottaa niitä vastaan (Suomen perustuslaki 1999/731). Kuitenkin esimerkiksi järjestyslain nojalla toimivan järjestyksenvalvojan tehtävät ovat hyvin lähellä kyseisiä viranomaistehtäviä ja niiden suorittaja toimii yleisellä paikalla (järjestyslain nojalla toimivan järjestyksenvalvojan toimialueita laajennettiin vuonna 2014 huomattavasti), jolloin voidaan puhua jo varsinaisesta julkisen vallan käyttämisestä (Kerttula 2010). Vaikka yksityistä turvallisuusalaa koskeva lainsäädäntö on tuoretta, on esimerkiksi vartioimisliiketoiminnalla Suomessa kohtuullisen pitkät perinteet.

Ensimmäiset varsinaiset vartioimisliikkeet ilmestyivät Suomeen 1900-luvun alkupuolella. Tuolloin ei luonnollisesti ollut olemassa toimintaa koskevia säädöksiä. Ensimmäinen varsinaisen yksityistä turvallisuusalaa koskeva säädös oli vartioimisliikkeistä annettu asetus (1944/145), joka tuli voimaan vuonna 1944. Vartioimisliikkeitä alkoi tulla markkinoille enemmän 1950-luvulla, mutta alan kasvu oli valtakunnallisella tasolla hyvin pientä ja vielä 1970-luvun loppupuolella niitä oli noin 150 kappaletta. Pääosa tuolloisista vartioimisliikkeistä oli pieniä perheyriyksiä, jotka työllistivät vain muutamia henkilöitä ja siirtyivät suvussa sukupolvenvaihdon kautta yleensä isältä pojalle. Varsinainen vartioimisliikelaki (1983/237) tuli voimaan vasta vuonna 1983.

1980-luvun alkuun saakka vartiointi oli lähinnä yöaikaan tapahtuvaa teollisuuskohteiden valvontaa ja erilaiset valvonnassa nykyään käytettävät tekniset välineet olivat vielä melko harvinaisia, joskin ne tekivät kovasti tuloaan. Alan työtehtävät olivat vielä varsin suppeita ja vartiointia suoritettiin lähinnä tulipalojen ja omaisuusrikosten, kuten murtojen varalta. Vartioimisliikelaki selvensi 1980-luvun alussa alan toimivaltuudet ja 1980-luvun saatossa tekniikka kehittyi ja yleistyi huomattavasti, kuten esimerkiksi kameravalvonta ja erilaiset omaisuuden suojaamiseen tarkoitetut hälytinlaitteet. 1990-luvulle tultaessa myös eri aloilla toimivat yritykset alkoivat kiinnittää huomiota turvallisuuskysymyksiin ja vartioimisliikkeet alkoivat kehittää palveluitaan huomattavasti.

Turvallisuuskulttuuri kehittyi voimakkaasti koko 1990- luvun ajan ja varsinkin suuret, monikansalliset yritykset alkoivat kiinnittää entistä enemmän huomiota riskienhallintaan ja kokonaisvaltaiseen turvallisuusajatteluun. 2000- luvulle tultaessa vartioimisliikkeet tarjosivat asiakkailleen hyvin moninaisia palveluja. Vartijat alkoivat siirtyä myös entistä enemmän yleisille paikoille, kuten esimerkiksi kauppakeskuksiin, myymälöihin ja sairaaloihin. Tämän seurauksena lainsäätäjät alkoivat kiinnittää huomiota alan koulutukseen ja vartioimisliiketoimintaan yleensä.

Laki yksityisistä turvallisuuspalveluista (2002/282) tuli voimaan vuonna 2002 ja se korvasi vanhan, vuonna 1983 säädetyn vartioimisliikelain. Joidenkin viranomaistehtävien siirtämiselle yksityisen turvallisuussektorin hoidettavaksi on luotu julkisessa keskustelussa entistä enemmän paineita 2000- luvun aikana. Esitettyjä viranomaistehtäviä ovat olleet päihtyneiden ja eräiden kiinniotettujen henkilöiden kuljettaminen poliisin säilöäpitotiloihin sekä poliisin hallinnoimien säilytystilojen vartiointi. Jälkimmäistä on aikaisemmin harjoitettu ilman juridista toimivaltuutta Itä- Suomen alueella Pohjois- Karjalan maakunnassa ja se lopetettiin eduskunnan oikeusasiamiehen puututtua kyseiseen toimintaan kansalaisen tekemän kantelun johdosta (sanomalehti Karjalainen). Vuoden 2017 alussa voimaantulevassa yksityisiä turvallisuuspalveluita koskevassa laissa poliisin hallinnoimien säilytystilojen vartiointi on otettu huomioon ja lisätty uuteen säädökseen vartioimisliikkeelle sallittuna toimeksiantona.

Vielä 1990- luvulla järjestyksenvalvojat, tuolloin järjestysmiehet-, olivat suorissa työsuhteissa ravintoloihin, laivayhtiöihin, tilaisuuden järjestäjiin, sekä leirintäalueisiin. Myös monet vartioimisliikkeet tarjosivat järjestyksenvalvontapalveluita edellä mainituille toimijoille. 2000- luvulle tultaessa markkinoille alkoi ilmestyä nopeasti järjestyksenvalvonta- alan palveluita tarjoavia yrityksiä, jonka myötä kyseisten palveluiden tarvisijat alkoivat ulkoistaa järjestyksenvalvonnan. Nopeasti huomattiin, että yksityisen turvallisuusalan juridiseen sääntelyyn jäi tyhjiö, koska vaikka järjestyksenvalvojan toiminnasta, toimivaltuuksista ja velvollisuuksista annettiin tarkat säädökset (1999/533), niin kyseisiä palveluita tarjoavia yrityksiä ei valvottu millään tavalla. Tämä mahdollisti esimerkiksi sen, että järjestäytynyt rikollisuus alkoi toimia järjestyksenvalvonta- alan yritysten kautta, harjoittaen niiden varjolla muun muassa rahanpesua ja huumausainekauppaa. Uudessa yksityisiä turvallisuuspalveluista annetussa laissa asia on otettu huomioon ja vuoden 2017 alusta järjestyksenvalvonta- alan yrityksiä valvotaan samoin kuin vartioimisliikkeitä.

2.3 Yksityisen turvallisuusalan koulutukset

Nykymuotoiset yksityisen turvallisuusalan ammattien koulutukset ovat hyvin nuoria ja niitä on järjestetty vasta 2000- luvun alusta alkaen. Järjestyksenvalvontaa koskevan lainsäädännön

uudistuksen jälkeen järjestyksenvalvojan peruskoulutus määriteltiin Sisäasiainministeriön toimesta vähintään 32 tunnin mittaiseksi. Samoin koulutukselle määriteltiin Sisäasiainministeriön vaatimukset täyttävä koulutusmateriaali ja koulutusmateriaaliin sopivat kirjalliset kysymys-sarjat, jotka toimivat koulutuksen loppukokeena. Koulutuksen hyväksytyt suorittaminen edellyttää tietyn vähimmäispistemäärän saamista sekä monivalinta-, että kirjallisista kysymyksistä. Koulutuksen järjestäjiksi määriteltiin poliisilaitokset, ammatilliset oppilaitokset, sekä henkilöt, jotka olivat käyneet suorittamassa hyväksytysti poliisiammattikorkeakoulun järjestämän, Sisäasiainministeriön hyväksymän, järjestyksenvalvojan kouluttajakoulutuksen. Sekä kouluttajalisenssi, että järjestyksenvalvojaksi hyväksyminen ovat voimassa viisi vuotta kerrallaan, jonka jälkeen hyväksymiset on uusittava kertauskoulutuksilla. Järjestyksenvalvojan kertauskoulutus on määritelty vähintään kahdeksan tunnin mittaiseksi teoriakoulutukseksi ilman voimankäytön kertausta.

Ennen vartioimisliike- ja turvasuojaustoimintaa koskevaa lakimuutosta vartijan koulutukset kestivät käytännössä noin viikon (vartijan peruskurssi) ja niitä saivat järjestää muun muassa vartioimisliikkeet, jotka usein kouluttivat henkilöstöä omiin tarpeisiinsa. Koulutuksen sisältöä ei ollut määritelty käytännössä kovinkaan tarkasti. Laki yksityisistä turvallisuuspalveluista tuli voimaan vuonna 2002, jonka jälkeen myös vartijan koulutukset muokattiin ajantasaisiksi.

Opetushallitus julkaisi vartijan ammattitutkinnon perusteet vuonna 2006 ja vartijan ammattitutkinnon järjestämisluvat myönnettiin OPH: n toimesta niitä hakeneille ammatillista peruskoulutusta järjestäville oppilaitoksille. Tutkinto koostuu kuudesta pakollisesta- ja kahdesta valinnaisesta tutkinnon osasta. Vartijan ja järjestyksenvalvojan voimankäyttökoulutuksia varten määriteltiin myös erillinen voimankäytön kouluttajakurssi, jonka järjestäjänä toimi- ja toimii edelleen Poliisiammattikorkeakoulu Tampereella. Samoin kuin järjestyksenvalvojakouluttajalisenssi ja järjestyksenvalvojaksi hyväksyminen, myös voimankäytön kouluttajalisenssi on voimassa viisi vuotta kerrallaan, jonka jälkeen on suoritettava kertauskoulutus.

Turvallisuusalan perustutkinto on varsinainen yksityisen turvallisuusalan ammatillinen peruskoulutus, jota järjestetään sekä nuorille, että aikuisille niissä ammatti- ja aikuisoppilaitoksissa, jotka ovat saaneet Opetushallitukselta tutkinnon järjestämissopimukset. Opetushallitus julkaisi turvallisuusalan perustutkinnon perusteet vuonna 2010. Nuorisoasteen koulutus kestää kolme vuotta, sisältäen myös yleisiä aineopintoja. Aikuisten perustutkinto on tyypistetty kahden vuoden mittaiseksi. Turvallisuusalan perustutkinto sisältää samoja asiakokonaisuuksia kuin vartijan ammattitutkintokin, mutta siihen on myös lisätty tiettyjä osia sovellettuna turvallisuusvalvojan erikoisammattitutkinnosta, joka on yksityisen turvallisuusalan esimieskoulutus. Turvallisuusalan perustutkinnon nuorisoasteen koulutus koostuu 180 osaamispisteen kokonaisuudesta, jossa yhteiset tutkinnon osat, eli yleiset aineopinnot ovat yhteensä 35 osaamispistettä. Aikuisten tutkintokoulutuksesta yleiset aineopinnot on jätetty pois.

Turvallisuusvalvojan erikoisammattitutkinto on yksityisen turvallisuusalan varsinainen esimieskoulutus ja sen suorittaminen pätevöittää henkilön esimerkiksi vartioimisliikkeen vastaavaksi hoitajaksi. Tutkintoa järjestetään esimerkiksi aikuisopistoissa ja se koostuu kahdesta pakollisesta ja kolmesta valinnaisesta tutkinnon osasta. Vastaavan hoitajan pätevyyden saa kuitenkin jo kolmella tutkinnon osalla. Turvallisuusvalvojan erikoisammattitutkinnon perusteet julkaistiin vuonna 2003. Erikoisammattitutkinnon voi suorittaa henkilö, joka on toiminut vartioimisliikkeessä, tai järjestyksenvalvonta- alan yrityksessä jo useita vuosia ja suuntautuu alan esimiestehtäviin.

Laurea- ammattikorkeakoulu Espoon Leppävaarassa on ainoa oppilaitos Suomessa, joka on järjestänyt turvallisuusalan korkeakoulututkintoa 1990- luvulta lähtien. Turvallisuusalan tradenomiopinnot koostuvat 210 opintopisteen kokonaisuudesta ja turvallisuusalan ylempi korkeakoulututkinto on lisäksi 90 opintopisteen kokonaisuus. Turvallisuusalan tradenomitutkinto on suunnattu kaikille turvallisuusalalla työskenteleville, niin yksityisen-, kuin viranomaispuolen henkilöille. Tutkinto pätevöittää muun muassa turvallisuusalan opettajan, palotarkastajan, turvallisuusasiantuntijan, -konsultin ja turvallisuusvastaavan tehtäviin. Pääkaupunkiseudulla kyseiset tutkinnot pätevöittävät myös komisarion ja ylikomisarion virkoihin.

2.4 Työn tavoitteet

Tavoitteenani on oppikirjaprojektin myötä kehittää turvallisuusalan koulutuksia, ensisijaisesti vartijan ammattitutkintoa, turvallisuusvalvojan erikoisammattitutkintoa, sekä turvallisuusalan perustutkintoa. Omien kokemusteni, sekä opiskelijoilta saamani palautteen perusteella kaikkien edellä mainittujen tutkintojen saralla on paljon kehittämisen varaa, eritoten opetusmateriaalin osalta. Osa tämän raportin ja oppikirjan tiedosta perustuu kokemusperäiseen tietoon, osa taas teoriapohjaiseen fakta- ja tutkimustietoon. Joitakin turvallisuusalan oppikirjoja vaivaa kokemusteni perusteella tietyn kaltainen suppeus ja näköalattomuus. Näkemykseni mukaan tämä johtuu ehkä osaksi siitä, että teosten kirjoittajilla on vankka teoriaosaamis pohja, mutta sen sijaan melko vähän käytännön osaamista.

3 Opinnäytetyön lähdemateriaalit

Käyn tässä luvussa läpi ne kirjalliset materiaalit, joita olen itse käyttänyt opettaessani vartiojoita, järjestyksenvalvojia, sekä turvallisuusalan perustutkintoa ja erikoisammattitutkintoa Pohjois- Karjalan Koulutus kuntayhtymän palveluksessa. Kyseisiä materiaaleja käytetään tietojeni mukaan myös muissa oppilaitoksissa, jotka järjestävät turvallisuusalan tutkintoja.

Oppikirjaan tarvittavan lähdemateriaalin etsiminen alkoi keväällä 2015. Itsestään selviä lähteitä olivat Finlexistä löytyvät ajantasaiset säädökset, joista uusi laki yksityisistä turvallisuuspalveluista (2015/1085) oli tärkein. Kaikki vartioimisliikkeen, sekä vartijan tehtävät ja velvollisuudet perustuvat lainsäädäntöön ja ainoastaan vartiointitaktiset tavat ja tyyli saattavat vaihdella vartioimisliikkeittäin. Muina internet- lähteinä käytin PK- RH Riskienhallinnan, sekä Suomen Riskienhallintayhdistyksen verkkosivuja riskienhallinnan, kiinteistö- ja toimitilaturvallisuuden, sekä rakenteellisen turvallisuuden ja turvallisuustekniikan osioissa.

Tutkimuslähteinä käytin Timo Kerttulan väitöskirjaa ”Vartijat ja järjestyksenvallat julkisen vallan käyttäjinä”, sekä Marko Sjöroosin ja Aleksi Tapanin Laurean opinnäytetyötä ”Varkauksien torjunta myymäläympäristössä, joita analysoin raportin loppupuolella.”

Vartioinnista kertovaa kirjallista lähdemateriaalia ei ollut käytettävissä kovinkaan runsaasti. Alaan liittyviä kirjallisia teoksia on olemassa vain muutamia. Vartijan ammattitutkinnosta annetuissa tutkinnon perusteissa oli kuitenkin aihepiirejä, joista oli kirjoitettu paljon. Näitä olivat esimerkiksi turvallisuustekniikka, ensiapu ja uhkatilanteiden hallinta. Turvallisuustekniikan ja rakenteellisen turvallisuuden osalta parhaiksi lähdemateriaaleiksi osoittautuivat Suomen Finanssialan keskusliiton antamat murtosuojelu- ja kameravalvontaohjeet, sekä Sähkö- ja tietoyhteisöry:n julkaisemat kirjat murtohälytys- ja kameravalvontajärjestelmistä. Myös ensiavusta sekä palo- ja pelastustoiminnasta oli olemassa lukuisia erilaisia oppaita ja julkaisuja. Molemmat osiot jätetään oppikirjassani hieman vähemmälle, koska turvallisuusalan tutkintoihin kuuluu myös virallinen ensiapukoulutus (EA 1, sekä EA 2, tai vastaavat), sekä tulityökorttikoulutus. Erilaisista uhkatilanteista ja niiden hallinnasta löytyi myös hyvin materiaalia sekä kirjallista, että verkossa. Päätin kuitenkin käyttää kyseisessä aiheosiossa omia koulutusmateriaaleja, jotka oli rakennettu usean turvallisuusalan opettajan toimesta. Opetusmateriaaleissa oli käytetty lähdemateriaaleina muun muassa poliisin ja Suomen Vartioliikkeitten liiton materiaaleja.

3.1 Väliaikaisen vartijan koulutus- Vartijan työn perusteet

Tämä oppimateriaalinidos on Suomen Vartioliikkeiden liitto Ry:n julkaisemaa materiaalia väliaikaisen vartijan 40 tunnin koulutukseen. Teos on 113- sivuinen ja sisältää Opetushallituksen määrittelemien vartijan työn perusteiden ammattitaitovaatimusten mukaisen materiaalin. Ongelmana on, että teos on hyvin suppea ja se sisältää ainoastaan pakolliset asiat, jotka käydään läpi teoksessa lyhyesti ja nopeasti ilman esimerkkejä. Esimerkiksi kysymyssarjat, joita oppikirjoissa pitäisi omasta mielestäni ehdottomasti olla, on jätetty kokonaan pois. Teos on kuitenkin melko selkeä ja sinänsä kohtuullisen kelvollinen oppimateriaali juuri väliaikaisen

vartijan koulutukseen. Kun henkilö on suorittanut hyväksytysti vartijan työn perusteiden loppukokeen, hänellä on mahdollisuus anoa poliisilaitokselta väliaikaista vartijakorttia, joka on voimassa neljä kuukautta.

3.2 Vartijan koulutus- Vartijan peruskurssi

Myös tämä teos on Suomen Vartioliikkeitten liitto Ry:n julkaisema opetusmateriaali varsinaisen vartijan peruskurssin tarpeisiin. Teoksessa kerrataan Vartijan työn perusteet- materiaalissa esitellyt asiat, jonka lisäksi se sisältää myös hieman syventävää tietoa samoista aihealueista, sekä ensiapuun ja ensisammutukseen liittyvät teoriaosiot. Omat kokemukseni opetus-tehtävistä ovat lähes poikkeuksetta osoittaneet sen, että opiskelijat mieltävät tämän teoksen sisällöltään lähes samaksi, kuin väliaikaisen vartijan koulutusmateriaalin. Myös tästä materiaalista puuttuvat kysymyssarjat, eli tehtävämateriaalit.

3.3 Vartijan korttikoulutukset- Vartijan työn perusteet ja peruskurssi

Tämä Jyri Paasosen kirjoittama vartiointialan oppikirja ilmestyi vuonna 2009. Kirja on hyvin lyhyt, ainoastaan 128- sivuinen ja siinä käydään pintapuolisesti läpi vartijan työn perusteiden ja vartijan peruskurssin aihealueet, kuten vartijan toimivaltuudet, asiakaspalvelu, sekä työturvallisuuteen liittyvät asiat. Samoin kuin aiemmin mainitsemissani oppikirjoissa, kirja on suppea, se ei anna esimerkkitapauksia vartijan toiminnan suorittamisesta, eikä alkuperäinen painos sisällä kuvia, tai tehtävämateriaalia. Uusintapainokseen on lisätty jonkin verran tehtäväosioita. Olen käyttänyt kyseistä teosta oppikirjana vartijan työn perusteet- sekä vartijan ammattitutkinnon osissa ja opiskelijoiden palaute kirjasta on ollut pääsääntöisesti melko negatiivista. Kirjan teksti on opiskelijoiden mielestä vaikeasti sisäistettävää, eikä se seuraa täysin Opetushallituksen määrittelemiä vartijan ammattitutkinnon perusteita.

3.4 Yksityisen turvallisuusalan sääntely- Rikosoikeudellinen vastuu ja toimivaltuudet

Tämä teos on toinen Jyri Paasosen kirjoittama kirja yksityisestä turvallisuusalasta ja se ilmestyi vuonna 2008. Kirja keskittyy esittelemään aluksi pikaisesti vartioimisliiketoiminnan, järjestyksenvalvontatoiminnan, sekä turvatarkastustoiminnan tuomioistuimissa, lentoasemilla ja satamissa. Loppuosa kirjasta käsittelee julkisen vallan käyttämistä ja perusoikeuksien merkitystä yksityisellä turvallisuusalalla, yksityisen turvallisuusalan toimijoiden toimivaltuuksia, sekä oikeuttamisperusteita. Teos soveltuu omien kokemusteni perusteella parhaiten turvallisuusvalvojan erikoisammattitutkinnon opetusmateriaaliksi, mutta huonommin vartijan ammattitutkintoon ja turvallisuusalan perustutkintoon.

3.5 Palvelu yksityisellä turvallisuusalalla

Tämä kirja on kolmas Jyri Paasonen kirjoittama yksityisen turvallisuusalan oppikirja. Edellisistä poiketen kirjassa on runsaasti kuvitusta ja kirjoitettu teksti on helpommin ymmärrettävää. Paasonen on lisännyt kirjaan myös kysymyksiä. Kirjassa käsitellään yksityisen turvallisuusalan palveluiden ominaispiirteitä, yksityistä turvallisuusalaa koskevaa sääntelyä eri toimijoiden puolelta, palvelun laatua ja sen merkitystä, hyviä vuorovaikutustaitoja, sekä asiakaspalveluprosessia. Muihin Paasonen kirjoittamiin kirjoihin nähden tämä teos on onnistuneempi ja opiskelijan näkökulmasta mielenkiintoisempi, vaikka se käsittelee ainoastaan asiakaspalvelutoimintaa.

3.6 Ammattina turvallisuus

Ammattina turvallisuus- kirja on läpileikkaus turvallisuusalasta, turvallisuusviranomaisista ja heidän tehtävistään, yritysturvallisuuden osa- alueista, sekä riskienhallinnasta. Kirja on laadittu yhteistyössä Finnsecurity ry:n opetus- ja tutkimusjaoston, poliisin, pelastustoimen, sekä turvallisuusalan asiantuntijoiden kanssa. Yksityistä turvallisuusalaa kirjassa sivutaan ainoastaan aivan kirjan lopussa parinkymmenen sivun verran. Kirja on kuitenkin visuaalisesti kiinnostava, kohtuullisen helppolukuinen ja se sisältää myös paljon kysymyksiä. Kirjan tekijöiden mukaan kirjaa voi käyttää oppikirjana esimerkiksi turvallisuusalan perustutkinnossa ja turvallisuusvalvojan erikoisammattitutkinnossa. Olen itse käyttänyt kyseistä kirjaa molemmissa tutkinnoissa, mutta myös vartijan ammattitutkinnossa. Ammattina turvallisuus on omasta mielestäni, sekä opiskelijoiden antaman palautteen perusteella tähän mennessä paras turvallisuusalan opetustarkoitukseen tehty kirja.

3.7 Vartijan perustietoa

Vartijan perustietoa- oppikirja käsittelee nimensä mukaisesti niin ikään vartijan työn perusteissa ja vartijan peruskurssissa tarvittavia tietoja. Kirjan teksti on helppolukuista ja se sisältää myös paljon kuvitusta, ollen opiskelijaystävällinen ja mielenkiintoinen. Kirjan pääasiallisena kirjoittajana on toiminut Timo Kerttula, jonka väitöskirja on toiminut myös yhtenä tärkeimmistä kirjallisuuslähteistä omassa kirjoittamisprojektissani. Timo Kerttulalla on pitkä työkokemus yksityiseltä turvallisuusalalta ja hän toimii nykyään ylitarkastajana sisäministeriön poliisiosaston lainsäädäntöyksikössä. Vartijan perustietoa sopii omien kokemusteni perusteella myös todella hyvin vartijan korttikoulutusten oppimateriaaliksi.

4 Opinnäytetyön eteneminen ja työn eri vaiheet

Alkuidean jälkeen aloin hahmotella mielessäni kirjan sisältöä. Yksityisen turvallisuusalan työtehtävät, toimivaltuudet ja velvollisuudet perustuvat hyvin vahvasti lainsäädäntöön, joten päätin avata kirjassa lain yksityisistä turvallisuuspalveluista mahdollisimman kansantajuisesti ja erilaisten esimerkkien kautta. Halusin myös lisätä kirjaan tehtäviä, joita opiskelijoiden olisi helppoa tehdä joko oppitunnilla tai kotitehtävinä. Osa kirjan tehtävistä tulisi olemaan helpohkoja yksilötehtäviä ja osa taas enemmän ryhmätehtävän tyyliä. Konsultoin kirjan sisällöstä projektin alkuvaiheessa opettajakollegoitani, sekä entistä työnantajaani, Kuopion Vartiointipalvelun toimitusjohtajaa, Mika Kolehmaista. Kaikkien mielipiteet olivat hyvin samankaltaisia: alalle tarvittaisiin kirja, joka olisi selkeä, sisältäisi tehtäviä ja olisi ehdottomasti kuvitettu. Kolehmainen antoi minulle heti kritiikkiä alustavasta sisällysluettelosta. Hänen mielestään alkuperäinen ideani kirjan sisällöstä oli aivan liian laaja. Päädyin tarkastamaan sisällön uudelleen ja päätin supistaa sitä Kolehmaisen ehdotuksen mukaisesti. Näin ollen kirja tulee keskittymään vartioimisliiketoimintaan, sekä vartiointiin ja siitä jäävät pois järjestyksenvalvonnasta, sekä turvasuojaustoiminnasta kertovat luvut.

Aloin miettiä alkuvaiheessa myös kirjan kustantajaa. Otin alun perin yhteyttä Opetushallitukseen Urpo Rasilaan, joka vastasi OPH:n puolella eri aloille tuotetuista opetusmateriaaleista. Neuvottelimme Rasilan kanssa puhelimitse ja sähköpostin välityksellä lukuisia kertoja, mutta näkemyksemme oppikirjan luonteesta, sisällöstä ja sijoittumisesta yksityisen turvallisuusalan teosten skaalaan olivat hyvin ristiriitaisia. Rasilan mielestä suunnittelemani oppikirjan olisi pitänyt ainoastaan täydentää Jyri Paasosen aiemmin kirjoittamaa turvallisuusalan asiakaspalvelusta kertovaa kirjaa, jonka Opetushallitus oli aiemmin kustantanut. Rasilan ehdotus oli mielestäni täysin mahdoton, koska halusin kirjoittaa itsenäisen oppikirjan, joka olisi riittävän laaja kokonaisuus ja jota voisi käyttää useissa turvallisuusalan tutkinnoissa. Päätin näin ollen hylätä yhteistyön Opetushallituksen kanssa.

4.1 Edita Publishing Oy

Alkuvuonna 2015 otin yhteyttä kustannusyhtiö Editaan. Edita Publishing Oy on julkaissut oppikirjoja eri ammattialoille muiden teosten ohessa hyvin runsaasti. Lisäksi minulla on aina ollut kyseisestä kustannusyhtiöstä ja sen kustantamista teoksista hyvin positiivinen ja trendikäs mielikuva. Editalla otettiin ajatus turvallisuusalan oppikirjasta vastaan avoimin mielin ja asiaa kanssani hoitanut kustannuspäällikkö Miina Ojaniemi pyysi minulta heti alkuun sähköpostitse tarkemmat tiedot projektista. Lähetin hänelle muun muassa kirjan alustavan sisällysluettelon.

Tapasimme Ojaniemen kanssa ensimmäisen kerran toukokuussa 2015, jolloin menin tapamaan häntä Helsinkiin. Juttelimme projektista usean tunnin ajan ja Ojaniemi oli kanssani samaa mieltä useimmista kirjaan liittyvistä asioista. Hän oli myös sitä mieltä, että meidän on julkaistava kirja vuoden 2017 alussa, jolloin lakimuutos astuu virallisesti voimaan. Sovimme suullisesti, että aloittaisin kirjoittamistyön heti kun pystyn ja saattaisin omalta osaltani sen loppuun vuoden 2017 tammikuuhun mennessä, jonka jälkeen kirja menisi taittoon ja painoon. Päätin aloittaa syksyllä 2015 alustavat toimenpiteet projektin varsinaiseksi käynnistämiseksi, mutta tuolloin en ollut vielä varma, teenkö kirjan opinnäytetyönäni Laureaan, vai teenkö sen täysin omana ja erillisenä projektina.

Päätös kirjan kirjoittamisesta opinnäytetyönäni syntyi syksyllä 2015. Olin ehtinyt ruveta tekemään jo toista opinnäytetyötä opiskelutoverini Anssi Heikkisen kanssa, kun saimme yllättäen tiedon, ettemme sittenkään pysty tekemään sitä parityönä. Päätös oli helppo ja myös helpotus itselleni, koska oma työmääräni pieneni huomattavasti. Pystyin lisäksi keskittymään nyt ainoastaan yhteen asiaan, jota olin suunnitellut jo suhteellisen kauan. Vaikka työmäärä väheni, työtä oli silti edessä melko runsaasti. Olimme suunnitelleet Edita Publishing Oy:n kustannuspäällikkö Ojaniemen kanssa kirjasta noin 200- sivuista. Se tarkoitti sitä, että minun tulisi kirjoittaa noin 150 sivua tekstiä word- tiedostomuotoon. Lopullinen sivumäärä tuli tietysti muotoutumaan vasta projektin edetessä, mutta en kuitenkaan halunnut paisuttaa kirjaa liian laajaksi.

4.2 Oppikirjan sisältö ja rakenne

Alkuperäinen ajatukseni kirjoittaa kirjasta 200- sivuinen aiheutti ongelmia kirjan sisällön tiivistämisen suhteen. Esimerkiksi Paasosen Vartijan korttikoulutukset- kirja ei ole oppikirjana paras mahdollinen. Se on mielestäni aivan liian suppea ja sisältää vain 128 sivua tekstiä, joka tarkoittaa sitä, että käsiteltävät asiat käydään läpi vain pintapuolisesti. Paasosen kirjassa ei käsitellä esimerkiksi rakenteellista turvallisuutta, kiinteistö- ja toimitilaturvallisuutta, tai turvallisuustekniikkaa käytännössä ollenkaan. Suomen Vartioliikkeitten liitto ry:n julkaisemissa Vartijan työn perusteet- ja Vartijan peruskurssi- materiaaleissa sitä vastoin on esitetty kaikki tutkinnon perusteissa esiintyvät asiat, mutta ongelmaksi muodostui se, että molemmat teokset sisälsivät todella paljon päällekkäisiä asioita, toisin sanoen jälkimmäisessä teoksessa vain kerrataan aiemman kirjan asioita.

Oma tavoitteeni oppikirjan sisällön suhteen oli kirjoittaa riittävän laaja ja kattava oppikirja, joka mukailisi tutkinnon perusteita, mutta ei kuitenkaan rönsyilisi liikaa. Päätin tiivistää kirjan mukailemaan mahdollisimman hyvin Opetushallituksen määrittelemiä vartijan ammattitutkinnon perusteita. Näin ollen kirjan sisällys muodostui seuraavista aihepiireistä:

- Vartioimisliiketoiminta
- Vartijan toimivaltuudet ja voimakeinojen käyttäminen
- Yksityisen turvallisuusalan yritysten toimintaedellytykset
- Vartiointimuodot
- Vartioinnin taktiikka
- Asiakaspalvelu
- Uhkatilanteet vartijan työtehtävissä
- Yritysturvallisuus
- Riskienhallinta vartijan näkökulmasta
- Kiinteistö- ja toimitilaturvallisuus
- Rakenteellinen turvallisuus ja turvallisuustekniikka
- Ensiapu- ja pelastustoiminta
- Poliisin toiminnan yleiset periaatteet
- Työturvallisuus

Lähetin alustavan sisällysluettelon Kustannusyhtiö Editan kustannuspäällikkö Miina Ojanie-melle, joka hyväksyi sen. Mielipiteemme oppikirjan sisällöstä olivat yllättäen melko samanlai-set ja olimme molemmat yhtä mieltä siitä, että kyseisen sisällysluettelon turvin saisin aikaan riittävän kattavan, mutta samalla oikeassa kategoriassa pysyvän teoksen.

Olin puhelinyhteydessä Ojaniemeen tammikuussa 2016. Keskustelimme tuolloin oppikirjan ra-kenteesta. Ojaniemi ehdotti, että muuttaisimme suunnitelmaa kirjan rakenteen osalta siten, että tekisimme kirjasta kokonaan sähköisen. Tämä mahdollistaisi kuvien lisäksi myös video-klippien, sekä linkkien käyttämisen. Myös tehtäväosiot olisi helpompaa upottaa sähköiseen te-okseen. Päätimme jatkaa projektia tältä pohjalta eteenpäin.

4.3 Kirjoittamisen strategia

Projektin alussa en miettinyt kirjoittamisen strategiaa kovinkaan paljon. Tekstiä syntyi syk-syllä 2015 ja keväällä 2016 parhaimmillaan 3-4 sivun verran päivässä. Alkuvaiheessa kirjoitin materiaalia uuden yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain pohjalta, joten työskentely sujui suhteellisen nopeasti. Rupesin miettimään kirjoittamisen strategiaa tarkemmin vasta loppukesällä 2016. Minulla oli kesän aikana melko pitkiä kirjoitustaukoja, eikä kunnollista ryt-mitystä meinannut löytyä. Aloitin työt kesäloman jälkeen elokuun alussa ja otin tuolloin ta-voitteeksi kirjoittaa noin sivun verran tekstiä päivittäin.

Tekstin tuottaminen ei ole tuottanut minulle ongelmia koskaan. Lisäksi auki kirjoitettavat asiat olivat minulle entuudestaan hyvin tuttuja, koska olin valmistanut vuosien aikana run-saasti eri lähteisiin perustuvia turvallisuusalan opetusmateriaaleja. Hyvin suuri osa esimerkiksi

vartioinnin taktiikan osiosta kumpuaa omista kokemuksistani ja vuosien varrella hankitusta ammattitaidosta. Niissä näkyy myös entisten työnantajieni, eli muutamien tunnettujen vartioimisliikkeiden toimintaohjeet. Opiskeluni Laureassa auttoivat minua myös laajentamaan näkemystäni turvallisuuden osa-alueista ja neljän vuoden opiskelurupeama kehitti minua ammatillisesti paljon.

Tällä hetkellä tekstiä syntyy 5-10 sivua viikossa, joka on kohtuullisen hyvä kirjoitustahti. Tavoitteeni saada oppikirja omalta osaltani valmiiksi vuoden 2017 tammikuuhun mennessä teetää runsaasti töitä. Olen kuitenkin optimistinen sen suhteen, että kirja saadaan markkinoille aikaisin alkuvuonna 2017.

4.4 Kirjan kuvitus

Neuvottelimme oppikirjan kuvituksesta Edita Publishing Oy:n Ojaniemen kanssa ensimmäisen kerran jo syksyllä 2015. Suunnittelin ja hahmottelin tuolloin kirjaan erilaisia piirroskuvia ja taulukoita. Minulla oli myös muutama tuttu piirtäjä, joihin olin yhteydessä asian tiimoilta. Kun tammikuussa 2016 päädyimme sähköiseen oppikirjaratkaisuun, oli luonnollista muuttaa myös kuvituksen strategiaa valokuvien, videoklippien, sekä sähköisten linkkien suuntaan.

Vuosien takainen ystäväni Marc Sabat toimii päivätyönsä ohella valokuvaajana. Pyysin häneltä muutamia kuvanäytteitä, jotka lähetin kustannuspäällikkö Ojaniemelle sähköpostitse. Sabatin ottamat kuvat vakuuttivat Ojaniemen ja he pääsivät sopimukseen kirjan kuvituksesta. Seuraavaksi vuorossa oli sopivien mallien löytäminen. Olin päättänyt esiintyä osittain itse oppikirjan kuvissa, mutta tarvitsin myös Itä-Suomen alueella toimivien vartioimisliikkeiden apua, koska kirjaan on tarkoitus ottaa valokuvia arviolta noin 25 kappaletta. Loput kuvista tilataan Shutterstock-kuvapalvelusta. Editalla on myös oma kuvapankki, jota pystymme hyödyntämään. Kuopiolainen vartioimisliike Pro Turva Group Oy, K-S Turvamiehet Oy, sekä Joensuulainen Vartiointi Tanskanen Oy suostuivat yhteistyöhön valokuvaamisen osalta. Oppikirjan kuvituksen rakentaminen aloitetaan näillä näkymin vuoden 2016 syyskuun aikana.

4.5 Kirjoittamisen ongelmat

Suurimmat ongelmat kirjoittamisen suhteen liittyivät päivätyöhön, lapsiperhe-elämän ja harrastusten yhteen sovittamiseen. Tekstin tuottaminen on ollut minulle aina suhteellisen helppoa, mutta kirjoitusajan löytäminen erittäin hektisen arjen keskellä tuotti välillä suuria vaikeuksia. Urheiluharrastukset jäivät projektin aikana melko vähälle, varsinkin elokuun 2016 jälkeen. Perheeseeni kuuluu kolme erittäin vilkasta lasta, joista nuorin on kaksivuotias ja vanhin on

iältään seitsemän. Hiljaisia ja rauhallisia hetkiä kodissamme on ainoastaan silloin, kun lapset nukkuvat, joten tämäkin toi projektiin omat haasteensa.

4.6 Kirjan valmistuminen

Olen tuottanut tekstiä tähän mennessä Word- tiedostona (20.9.2016) 70 sivun verran, joka tarkoittaa noin 120 kirjan sivua, kun mukaan lasketaan kirjaan tulevat taulukot ja valokuvat. Kirjoittamiseen on aikaa vielä noin neljän kuukauden verran. Tuona aikana minun on kirjoitettava luvut asiakaspalvelusta, uhkatilanteista, riskienhallinnasta, kiinteistö- ja toimitilaturvallisuudesta, rakenteellisesta turvallisuudesta, turvallisuustekniikasta, ensiapu- ja pelastustoiminnasta, poliisin toiminnasta, sekä työturvallisuudesta. Suurin osa näistä materiaaleista minulla on jo valmiina, koska olen rakentanut kahdeksan vuotta kestäneellä opettajan urallani erilaisiin lähdemateriaaleihin perustuvan laajan opetusmateriaalipankin useisiin turvallisuusalan tutkintoihin. Kirjoittamisen deadline on tammikuun lopussa, jolloin kirjoitustyöni tulee olla valmis ja kustannusyhtiön viimeistelytyö voi alkaa.

5 Työn analysointi

Kun oma työrupeamani kirjoittamisen osalta on lopulta valmis, olen tuottanut erilaisiin lähteisiin, sekä omiin kokemuksiini perustuvaa faktaa noin 150 A4- sivun verran. Työ on ollut jo tähän mennessä mittava, vaikka tekstiä on kirjoitettu vasta noin puolet. Oman haasteensa tuo myös oppikirjaan tulevan tehtäväpankin rakentaminen.

Olen pyrkinyt kirjoittamaan oppikirjan tekstistä mahdollisimman selkokielistä, koska olen opettajan urallani huomannut, että turvallisuusalan tutkintoihin hakeutuva opiskelija- aines on lähtöisin hyvin monista eri lähtökohdista. Osa heistä on jo toiminut vartioimisliikkeissä tai järjestyksenvalvonta- alan yrityksissä ja heillä on olemassa ennestään tietty osaamis pohja. Osa henkilöistä tulee tutkintoihin pohjakoulutuksenaan vain peruskoulu, jolloin oppimisvalmiudet saattavat olla rajallisemmat. Osalla opiskelijoista saattaa olla jokin toisen asteen perustutkinto jo suoritettu ja osa saattaa tulla suoraan lukiosta. Osalla opiskelijoista saattaa olla myös lieviä tai pahempia oppimisvaikeuksia. Opiskelijaryhmissäni on ollut vuosien aikana henkilöitä, jotka ovat saaneet lapsena esimerkiksi ADHD- diagnoosin.

Kokemukseni osoittava, että opiskelijat oppivat monin eri tavoin. Osa opiskelijoista saattaa sisäistää oppitunneilla esitetyn opetusmateriaalin hyvin, mutta jotkut heistä tarvitsevat selkeästi opetuksellisia tukitoimia. Osa ihmisistä sen sijaan oppii ja sisäistää asioita parhaiten learning by doing- tyylillä, eli tekemällä asioita käytännössä. Tällainen lähtökohta on osoittautunut ongelmalliseksi esimerkiksi runsaasti lainsäädäntöä sisältävissä opintojaksoissa.

Erilaiset esimerkkien, kuvien, sekä tehtäväosuuksien lisääminen oppikirjaan oli mielestäni todella perusteltua, yhtäältä kirjan mielenkiintoisemman lukemisen, mutta toisaalta juuri edellä mainitun opetuksellisen aspektin vuoksi. Vaikka oppikirja tulee olemaan laaja, on opettajan vastuulla viime kädessä se, kuinka paljon oppitunnin aikana käsitellään teoriaa, kuinka paljon opettaja teettää aiheeseen liittyviä tunti- ja kotitehtäviä, sekä millaisia opettamisen metodeja hän työssään käyttää.

5.1 Lähdemateriaalin analysointi

Analysoin kirjassa käyttämästäni tieteellisestä materiaalista Timo Kerttulan väitöskirjan, sekä Tapanin & Sjöroosin opinnäytetyön. Kerttula nostaa väitöskirjassaan Vartijat ja järjestyksenvalvojat julkisen vallan käyttäjinä esille perinteisen viranomaisroolin julkisen vallan käyttäjänä. Tässä hän tarkoittaa erityisesti poliisia, jonka tehtäviin kuuluvat erityisesti yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen (Kerttula 2010, 1). Kuitenkin yksityisen turvallisuusalan toimijat näkyvät nykyisin yleisillä paikoilla jopa enemmän kuin poliisi. Heistä Kerttula nostaa esille erityisesti järjestyslain nojalla toimivat järjestyksenvalvojat, jotka toimivat toimikiantosopimuksen perusteella esimerkiksi kauppakeskuksissa, liikenneasemilla, työ- ja elinkeinotoimistoissa, sekä kansaneläkelaitoksen toimipisteissä. Vaikka merkittävää julkisen vallan käyttämistä koskevia tehtäviä saa perustuslain mukaan suorittaa ainoastaan viranomainen, ei yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitotehtävää ole kuitenkaan aina pidetty merkittävänä julkisen vallan käyttönä eduskunnan perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännössä (Kerttula 2010, 4).

Kerttulan mukaan suhtautuminen yksityisiin turvallisuuspalveluihin on kahtiajakoista. Jotkut näkevät asian siten, että yksityiset turvallisuusalan toimijat eivät voi korvata tai täydentää julkista valtaa käyttäviä viranomaisia, vaan toimivat näiden rinnalla (radikaali näkemys). Toiset taas ovat sitä mieltä, että vartioimisliikkeet ja järjestyksenvalvontalan yritykset voivat tehdä yhteistyötä esimerkiksi poliisin ja rajavartiolaitoksen kanssa (liberaalis-demokraattinen näkemys) (Kerttula 2010, 35).

Oman näkemykseni mukaan merkittävän julkisen vallan käyttämisen ja niihin liittyvien tehtävien suorittamisen on kuuluttava jatkossakin pääasiassa viranomaisille. Tarkoitan tällä nimenomaan henkilöön kohdistuvia, merkittävästi kansalaisen perusoikeuksiin puuttuvia toimenpiteitä. Tyypillinen tämän kaltainen toimenpide voi olla esimerkiksi henkilöön kohdistettu, kiinniottamista pidempiaikainen vapaudenmenetys. On kuitenkin muistettava se tosiasia, että poliisin resurssit ovat tällä hetkellä hyvin rajalliset, mikä puolestaan on johtanut Suomen Poliisijärjestöjen Liiton mukaan esimerkiksi siihen, että jotkut poliisille annetut tehtävät saattavat jäädä kokonaan suorittamatta.

Rikollisuuden pelon ja turvattomuuden tunteen lisääntyminen ovat omalta osaltaan lisänneet myös yksityisten turvallisuuspalveluiden kysyntää. Kerttula nostaa väitöskirjassaan esille myös terrorismin pelon, mutta pääpaino on kuitenkin tavallisten ihmisten ja yritysten lisääntyneessä turvallisuustietoisuudessa. Esimerkiksi erilaiset kauppaliikkeet ovat yhä useammin tehneet toimeksiantosopimuksia vartioimisliikkeiden kanssa rikoksenteekijöiden, lähinnä myymälävarkaiden karkottamiseksi ja kiinnisaamiseksi. Kerttula nostaa esille myös joissakin tapauksissa yksityisiä turvallisuuspalveluita markkinoivien yritysten palveluiden tarjoamisen, jossa myös häikäilemättä käytetään hyväksi eräänlaista pelon ilmapiirin luomista (Kerttula 2010, 39). Hän esittää väitöskirjassaan myös teorian, jonka mukaan yksityisten turvallisuuspalveluiden yleistyminen on osa yleistä yksityistymiskehitystä, jossa julkishallinnon tehtäviä annetaan yksityisille tahoille silloin, kun ne ovat näiden tahojen toimesta tarkoituksenmukaisemmin hoidettavissa (Kerttula 2010, 50).

Kerttulan väitöskirja on erittäin laaja kokonaisuus, enkä nähnyt tarpeelliseksi perehtyä kaikkiin sen osiin. Väitöskirjan lopussa Kerttula keskittyy vartijan ja järjestyksenvalvojan toimivaltuuksiin, jotka ovat ensiarvoisen tärkeässä asemassa myös tulevassa oppikirjassani. Kaikki yksityisen turvallisuusalan toimijoiden tekemät toimenpiteet, joissa kohteena on ihminen, on perustuttava voimassaolevaan lainsäädäntöön. Toimivaltuuksien käytön tulee tapahtua vähimmän haitan periaatteella, eli niiden on aiheutettava pienintä mahdollista henkilölle, omaisuudelle tai ympäristölle aiheutuvaa haittaa suhteessa tehtävän tärkeyteen ja kiireellisyyteen. Jos vartijan tai järjestyksenvalvojan toiminta on omiaan aiheuttamaan kohtuuttoman suurta vahinkoa, tai esimerkiksi voimakeinojen käyttö ei ilmeisesti tuota tavoiteltua lopputulosta, on toimenpiteestä tällöin luovuttava kokonaan. Toisaalta esimerkiksi voimankäyttötilanne saattaa muuttua nopeasti myös hätävarjelutilanteeksi, eikä tätä voi läheskään aina ennakoida.

Kerttula avaa väitöskirjansa lopussa vartijan ja järjestyksenvalvojan toimivaltuuksia suhteuttaen niitä perustuslaissa määriteltyihin perusoikeuksiin. Puuttuminen henkilön toimintaan, kuten esimerkiksi myymälävarkaan kiinniottaminen, on puuttumista ihmisen perustuslaillisiin perusoikeuksiin, tässä kyseisessä esimerkissä henkilön liikkumisvapauteen, sekä mahdollisesti myös koskemattomuuteen. Toisaalta toimivaltuuksien käyttämisen on oltava välttämätöntä tehtävän suorittamiseksi (Kerttula 2010, 238). Mielestäni Kerttula pureutuu väitöskirjassaan yksityisen turvallisuusalan toimijoiden ja alan yritysten toimintaan, yhteiskunnalliseen asemaan ja erilaisiin toiminnan juridisiin ongelmiin erittäin hyvin.

Marko Sjöroosin ja Aleksi Tapanin opinnäytetyö Varkauksien torjunta myymäläympäristössä valikoitui lähdemateriaalikseni kahdesta syystä: myymälävartiointi on yksi näkyvimpiä ja yleisimpiä vartiointimuotoja ja myymälävarkauksien torjuntaa on tutkittu mielestäni liian vähän. Myös tämä aihealue tulee olemaan tärkeässä roolissa tulevassa oppikirjassani.

Sjöroos ja Tapani (2010) esittelevät opinnäytetyönsä alkupuolella kaupan alan radikaalia muuttumista viimeisen sadan vuoden aikana, jolloin pienten myymälöiden määrä pieneni ja suurten määrä puolestaan samalla kasvoi. Samoin myös palvelukulttuuri on muuttunut itsepalveluksi, jossa asiakkaat liikkuvat myymälässä valiten ostoksensa itse. Heidän mukaansa suurimmat hävikkiin liittyvät muutokset liittyvät itsepalvelukulttuurin syntymiseen, asiakkaiden muuttuvien tarpeiden tyydyttämiseen, saatavuuteen ja myyntiin liittyviin asioihin, kaupankäynnin monimuotoisuuden lisääntymiseen, sekä kaupankäynnin globalisoitumiseen (Sjöroos & Tapani 2010, 7). Olen toiminut myymäläpartijana noin kymmenen vuotta ja allekirjoitan tämän näkemyksen. Osa hävikistä johtuu tavaran pilaantumisesta, rikkoontumisesta tai inhimillisestä virheestä, mutta vähittäiskaupan rikollinen hävikki Suomessa on Kaupan Liiton teettämän hävikkibarometrin mukaan noin 1 % myynnin arvosta, eli noin 460 miljoonaa euroa vuodessa (Kaupan Liitto 2014). Kysymyksessä on siis todellinen ja erittäin suuri ongelma.

Sjöroosin ja Tapanin (2010) lähdeaineistona olivat lähinnä Yhdysvalloissa ja Iso-Britanniassa tehdyt tutkimukset kaupan alan hävikistä ja nimenomaan rikollisesta hävikistä. Näiden tutkimusten tekijöistä Hayes (2007) mainitsee omassa tutkimuksessaan suurimmaksi hävikin lisääntymisen syyksi itsepalvelun yleistymisen. Myös työntekijöiden määrän vähentyminen on lisännyt myymälävarkauksien määrää, koska samalla valvonta on huonontunut ja myymälävarkauksia mahdollistavia tilanteita muodostuu näin ollen runsaammin. Samalla kuitenkin rikollisen hävikin torjuntakeinot ovat pysyneet suhteellisen samoina, eli perinteisenä kameravalvontana, vartiointina, tuotesuojaportteina ja tuotehälyttiminä. Varkailta on kuitenkin olemassa keinoja toteuttaa rikos näistä torjuntakeinoista huolimatta (Sjöroos & Tapani 2010, 8).

Opinnäytetyön haastattelujen osalta todetaan varkauksien osalta hävikin muodostuvan tavarrantoimittajien, työntekijöiden ja ulkopuolisten varkaiden tahoilta. Ulkopuoliset varkaat aiheuttavat suurimman osan rikollisesta hävikistä, mutta myös kahden muun edellä mainitun tahon tekemät rikokset ovat merkittäviä. Sjöroos ja Tapani (2010) toteavat haastattelujen perusteella, että ulkopuolisten myymälävarkaiden aiheuttaman rikollisen hävikin tarkkaa arvoa on vaikea määrittellä, koska vain pieni osa myymälävarkaista jää kiinni vartiointista, kameravalvonnasta ja tuotesuojaportteista huolimatta. Oman osansa hävikkiin tuovat myös ammattivarkaat. Henkilökunnan varkaushävikkiä on niin ikään vaikeaa määrittellä, koska he yleensä tietävät ja tuntevat työpaikkansa ja siitä johtuen osaavat käyttää sitä hyväkseen anastuksen suorittamisessa (Sjöroos & Tapani 2010, 9).

Sjöroosin ja Tapanin opinnäytetyössä esitellään kolme hävikintorjuntamallia. Ensimmäisenä esitellään hävikintorjuntamalli Hayesin (2007) mukaan. Kysymyksessä on nelivaiheinen hävikintorjuntamalli, jonka ensimmäinen vaihe on turvallisuustutkimus (security survey), toinen vaihe on tiedon analysointi (data analysis) ja kolmantena vaiheena hävikintorjuntaohjelman suunnittelu, sekä sen aloitus. Toisena on hävikintorjuntamalli Beckin (2009) mukaan. Beckin

mallissa hävikintorjunta mallinnetaan kolmionmuotoisena kaaviona tavanomaisen ympyrämallin sijaan, jossa hävikintorjunta suunnitellaan ja toteutetaan, jonka jälkeen tarkastetaan saadut tulokset, muokataan tarvittaessa ohjelmaa ja aloitetaan taas alusta. Beckin tutkimukseen esittelemässä mallissa hävikintorjunta on rakennettu organisaation sisään ja se koostuu kolmesta pääkohdasta, strategisesta, organisaatiollisesta, sekä operationaalisesta.

Kolmantena tutkimukseen perustuvana mallina esitellään yksinkertaistettu hävikintorjuntamalli myymäläympäristöön. Sen ensimmäisessä kohdassa suunnitellaan ja kartoitetaan hävikintorjunnan tarve ja keinot, jolla hävikkiä halutaan pienentää. Toisessa vaiheessa nämä halutut keinot pannaan toimeen. Kolmannessa vaiheessa tarkastellaan implementoitujen toimien tehokkuus, esimerkiksi inventaariotulosten perusteella ja neljännessä vaiheessa hävikintorjuntakeinoja joko lisätään tai vähennetään tarpeen mukaan (Sjöroos & Tapani 2010, 16-19).

Omalla kymmenen vuoden myymäläkartijan kokemuksellani pidän Sjöroosin ja Tapanin opinnäytetyötä varsin hyvänä lähtökohtana myymälävarkauksista johtuvan hävikin torjuntaan. Tulen myös käyttämään kyseisen opinnäytetyön teesejä omassa oppikirjassani myymäläkartiointia ja sen taktiikkaa käsittelevässä luvussa.

6 Johtopäätökset

Opinnäytteenäni kirjoittaman oppikirjan kirjoitustyö on tällä hetkellä noin puolessa välillä. Kelvollisen lähdemateriaalisen etsiminen on ollut toisin paikoin valloista ja sitä on ollut saatavilla loppujen lopuksi suhteellisen vähän. Kahdenkymmenen vuoden kokemus vartiointi- ja järjestyksenvalvojatoiminnasta, sekä alan työtehtävissä saavutettu ammattitaito näyttelevät suurta roolia projektissani. Säädöksiin ja viranomaismääräyksiin perustuvat asiat löytyvät helposti lähdemateriaaleista, mutta vartiointiteknisissä ja -taktisissa asioissa olen joutunut käyttämään ja peilaamaan paljon omaa ammattitaitoani.

Itse oppikirjan kirjoittamisprojekti on valtavasta työmäärästä huolimatta ollut kuitenkin hyvin mielenkiintoinen. Olen aina pitänyt paljon erilaisista haasteista ja alan oppikirjan kirjoittaminen on ollut haaveeni jo useiden vuosien ajan. Yksityisellä turvallisuussektorilla on erittäin runsaasti parantamisen varaa, jotta alan arvostus nousi sille kuuluvalla tasolle. Yritykset ovat nykyisin hyvin tietoisia turvallisuusasioista, mutta turvallisuuden ylläpitämiseen ei kuitenkaan haluta investoida. Esimerkiksi sähköasennusliike voi laskuttaa yritykseltä asentajan työstä lähes sata euroa tunnilta, jonka yritys on myös valmis maksamaan. Sen sijaan esimerkiksi vartiointista ei olla valmiita maksamaan kovinkaan paljoa, jonka seurauksena vartiointialan palkat pysyvät pieninä. Pelkillä lakiuudistuksilla, oppikirjoilla, tai uusilla innovaatioilla yksityisen turvallisuusalan arvostusta ei pystytä kasvattamaan.

Yksityisen turvallisuusalan toimijat varmistavat turvallisuuden säilymisen toimialueillaan. Samalla he saattavat itsensä konkreettisesti alttiiksi uhkailuille, väkivallalle ja erilaisille tartuntataudeille. He toimivat työtehtävissään ihmisten, yritysten ja yhteiskunnan hyväksi ja menevät paikalle silloin kun muut pakenevat paikalta. Siitäkin huolimatta yksityisen turvallisuusalan ammattien arvostus on edelleen huono. Tulevista yhteiskunnan muutoksista, tai lakiuudistuksista ei varmasti tiedä vielä kukaan, mutta toivottavasti yksityisen turvallisuussektorin toimijat ja yritykset voivat tulevaisuudessa ottaa entistä suuremman roolin koko yhteiskuntaa vaikuttavissa turvallisuusasioissa.

Lähteet

Kirjallisuuslähteet:

- Ammatillisen perustutkinnon perusteet 2014. Turvallisuusalan perustutkinto. Helsinki: Opetushallitus.
- Flink, A., Reiman, T. & Hiltunen, M. 2007. Heikoin lenkki? Riskienhallinnan inhimilliset tekijät. Helsinki: Edita Publishing.
- Hjelt- Putilin, P. 2005. Turvallisuutta viestinnällä - Kommunikaatio haastavissa asiakas- ja palvelutilanteissa. Helsinki: Edita Publishing.
- Huttunen, M., Kerttula, T. & Ojala, J. 2008. Vartijan ja järjestyksenvalvojan oikeusasema. Helsinki: Edita Publishing.
- Immonen, I., Kallio, J., Koskinen, J. & Rajamäki, M. 2010. Johda riskejä - Käytännön opas yrityksen riskienhallintaan. Helsinki: Finanssi- ja vakuutus kustannus Finva.
- Järjestyksenvalvojan koulutusmateriaali 2009. Helsinki: Sisäasiainministeriö.
- Kerttula, T. 2002. Vartijan perustietoa. Helsinki: Opetushallitus.
- Kerttula, T. 2010. Vartijat ja järjestyksenvalvojat julkisen vallan käyttäjinä. Helsinki: Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisut.
- Miettinen, J. 2002. Yritysturvallisuuden käsikirja. Helsinki: Kauppakaari
- Näyttötutkinnon perusteet 2003. Turvallisuusvalvojan erikoisammattitutkinto. Helsinki: Opetushallitus.
- Näyttötutkinnon perusteet 2006. Vartijan ammattitutkinto. Helsinki: Opetushallitus.
- Paasonen, J. 2008. Vartijan korttikoulutukset. Helsinki: Tietosanoma.
- Paasonen, J. 2008. Yksityisen turvallisuusalan sääntely- Rikosoikeudellinen vastuu ja toimivaltuudet. Helsinki: Tietosanoma.
- Paasonen, J. 2010. Palvelu yksityisellä turvallisuus alalla. Helsinki: Opetushallitus.

- Sjöroos, M. & Tapani, A. 2011. Varkauksien torjunta myymäläympäristössä. Espoo: Laurea amk:n opinnäytetyö
- Suomen Vartioliikkeitten Liitto ry 2008. Vartijan työn perusteet: Omakustanne
- Suomen Vartioliikkeitten Liitto ry 2008. Vartijan peruskurssi: Omakustanne
- Tikkanen, S., Aapio, L., Kaarnalehto, A., Mikkonen, J., Kammonen, L. & Pisto, M. 2011. Ammattina turvallisuus. 2. painos. Helsinki: Sanoma Pro.

Internet- lähteet:

- Huumausainekaupan siirtyminen verkkoon. 2015. Poliisi. Viitattu 15.9.2016. https://www.poliisi.fi/hame/tiedotteet/1/0/hameen_poliisi_on_paljastanut_huume-kauppoja_anonymiverkossa_28348
- Kaupan Liitto ry. 2014. Viitattu 10.7.2016. http://kauppa.fi/tietoa_kaupasta/toimintaympaeristoe/turvallisuus
- Laki yksityisistä turvallisuuspalveluista. 2015. Finlex. 2015/1085. Viitattu 10.8.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20151085?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=laki%20yksityisist%C3%A4%20turvallisuuspalveluista>
- Sisäasiainministeriö. 2015. Viitattu 13.1.2016. https://www.intermin.fi/fi/ajankoh-taista/uutiset/1/1/yksityisen_turvallisuusalan_lakiuudistus_voimaan_1_1_2017_61765
- Suomen Tietokirjailijat ry. 2009. Viitattu 16.5.2016. http://www.suomentietokirjailijat.fi/@Bin/38553/Oppikirjojen_kirjoittamisesta.pdf